

УДК 316.422:17.023.36

Ігор Руденко

ІННОВАЦІЇ ЯК ВИЯВ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У статті розглядається проблема інновацій в контексті творчих можливостей особистості. Потреби та умови існування людини – першопричини нововведень. Творчість є специфічно людський спосіб освоєння і перетворення дійсності. Креативна діяльність особистості – неодмінна умова формування культури.

Ключові слова: інновація (нововведення), творчість, культура, прогрес, свобода.

Rudenko I. Innovation as the demonstration of the cultural identity.

The problem of innovation in the context of the creative potential of personality. People's needs and conditions as the origin of innovation. Creative work is a specific human way of perception and transformation of the reality. Creative activity of the personality is a precondition of the formation of the culture.

Key words: innovation, creative work, culture, progress, freedom.

Руденко И. Инновации как проявление культурной идентичности.

Рассматривается проблема инноваций в контексте творческих возможностей личности. Потребности и условия существования человека – первопричины инноваций. Творчество это специфически человеческая способ познания и преобразования действительности. Креативная деятельность личности – необходимое условие для формирования культуры.

Ключевые слова: инновация, творчество, культура, прогресс, свобода.

Історія людства йде пліч-о-пліч із інноваціями, котрі з одного боку становлять її зміст, а з іншого – спричинюють поетапне просування. Наші предки, котрі використовували кам'яні знаряддя, лук і стріли, освоїли скотарство, землеробство, ремесло, побудували державу, почали використовувати гроші – займалися епо-

хальними нововведеннями, завдяки яким людина пішла вперед. Про це немало написано. Однак постає доволі складне запитання: як співвідноситься особистість із інноваціями? Чи завжди нововведення несуть у собі прогрес? Іншими словами порушується проблема культурної ідентичності у її глобальному контексті. Розгляд цього питання передбачається через розкриття творчих можливостей людини, котрі лежать у основі нововведень. Під інновацією ми розуміємо не будь-яке нове, а якісну характеристику, властивість того чи іншого предмета, явища, процесу, виникнення якої пов’язується із творчою активністю людини.

Будь-яка інновація не може з’явитися сама по собі. Вона потребує творця як мислячого суб’єкта. Останній долучається до процесу творення завдяки наявності свідомості як здатності не лише відображати, а й перетворювати дійсність. Цілком зрозуміло, що нововведення не можна звести до спроб людини забути про свої буденні клопоти та негаразди. Хоча певний сенс має і цей чинник. Однак одна із основних першопричин для появи інновацій стоїть поруч із потребами людини. Вони є своєрідним каталізатором, котрий скеровує усі творчі сили особистості на вироблення нової якості, властивості речей, систем, технологій. Це суб’єктивна за своїм характером причина. Об’єктивною є постійно змінюване середовище, що оточує людину і суспільство (природне, соціально-економічне тощо). Останнє спонукає особистість на пошуки нових шляхів пристосування до нього. Іншими словами, вона має постійно вдаватися до креативності, котра складає суть її існування. Саме життя людини йде паралельно із її творчістю. На підтвердження цієї тези досить доречними є слова О. Старовойтенко: “Творчість – атрибут повноцінного життя особистості” [4, с. 168].

Таким чином, будь-яке нововведення становить собою єдність об’єктивного і суб’єктивного начал. Для того, щоб ці тези не виглядали абстрактно, ми пропонуємо розглянути приклади окремих нововведень. Так, наприклад, якщо розглядати Болонський процес як інновацію у освіті, то, з одного боку, вона буде породжена потребою людини в отриманні ґрунтовної освіти, а з іншого – саме інформаційне суспільство, реалії життя визначатимуть її відповідно до принципу: знання – це найбільша цінність.

Цей приклад дає змогу простежити, що потреби і бажання людини щось якісно удосконалити, змінити, впливають із самої дійсності. Так, зокрема, удосконалення зброї, створення нових її прототипів пов'язано із ситуацією загострення відносин між окремими державами. При цьому суб'єктивна причина полягає у потребі захисту людини від можливої небезпеки. Об'єктивною – можуть бути сировинні ресурси чи інші чинники, не залежні від людини. Але, разом з тим, саме останні напштовхують одні країни до захоплення інших.

Варто звернути увагу також і на те, що сама здатність до творчості притаманна лише людині. Тільки особистість може формувати культуру як спосіб свого буття у природі. Спробуємо проаналізувати зміст цього твердження. Особливість людини полягає у тому, що перш ніж створити певну річ реально, вона будує її у своїй голові, тобто мислить. І лише після цього предмети постають матеріально. Окрім цього, загальним принципом життєдіяльності людства є здатність формувати те, що диктується умовами його існування.

Щоб не виникало сумнівів щодо істинності даних тверджень, ми пропонуємо порівняти діяльність людини, наприклад, із діяльністю птахів. Кожного дня особистість щось творить. Сьогодні вона будує житло відповідно до своїх життєвих потреб. Завтра, можливо, буде удосконалювати певне обладнання, наступного дня ще щось. На відміну від цього, птахи і сьогодні, і завтра, і післязавтра, доки вони залишаться самі собою, будуть будувати свої гнізда, і нічого іншого, окрім них самих. Все це дає змогу констатувати, що останні реалізують у своїй діяльності програму, закладену у їх тіло природою, і нічого іншого, окрім своїх гнізд, вони будувати не в змозі, у зв'язку з природними причинами. Тому в них і не може бути потреби у чомусь іншому, що не передбачене інстинктом. На основі цього можна констатувати, що творчість є передусім здібністю людини, бо лише вона мислить, уявляє, фантазує. Тоді як природа не здатна вийти за власні межі.

Однак, незважаючи на наявні відмінності між світом природи і світом людини, врешті-решт вони певним чином пов'язані між собою. Цей взаємозв'язок проявляється у тому, що людина, до-

лучаючись до творчого процесу, за висхідний матеріал своєї діяльності використовує природу. Перетворюючи предмети природи, особистість творить не просто інші речі, але теж природні, а речі людські, культурно-історичні, із самого початку їх виробництва призначені для задоволення певних потреб. А. Сорокін, аналізуючи думки Е. Льєнкова, писав: “Предметне тіло людської цивілізації являється свого роду дзеркалом, що відображає свого творця, його діяльнісні сили і можливості” [3, с. 90]. І з огляду на це предмети, створенні особистістю, за своїм змістом не можна звести до предметів природи як таких. Окрім вищезазначеної складової, вони несуть у собі відблиск самої особистості. Відповідно до цього, ми можемо заперечити російському філософу М. Бердяєву, котрий стверджував: “Творчість є приростом енергії не із іншої енергії, а із нічого” [1, с. 141].

Таким чином, людина співвідносить себе із інноваціями через власні потреби, і самим актом творення, ініціатором, активним суб’єктом якого виступає вона сама. Однак будь-яке нововведення досягає своєї завершеної форми після свого визнання людством. Сама особистість побудована так, що їй, із одного боку, цікаве усе якісно нове, але в той самий час у неї виникає і певний страх перед ще невідомим. Така подвійність пояснюється психологічною установкою людини, що всі нововведення є обов’язково кращими у порівнянні із передуючими їм предметами, технологіями, але разом з тим викликає і певні побоювання, котрі пов’язані із їх незнанням. Так, спілкування за допомогою всесвітньої мережі Інтернет: на перший погляд це справді прогресивне начало, привабливе для людства передусім можливістю бути почутим із будь-якої точки планети, а з іншого боку – породжує сумніви щодо надійності цієї новації. Перевірка нововведення на практиці дає можливість усвідомити всі її переваги.

Однак доволі не всі інновації можуть претендувати на своє абсолютне визнання. Рівень цінності останніх можна пояснити тим, на скільки вони будуть корисні людству. Але тут ми знову ж таки наштовхуємося на суперечку. Остання полягає у тому, що більшість нововведень містить у собі начала як добра, так і зла. Те, що в одних випадках корисне, може мати зовсім інший зміст в інших. Зокрема, мобільний телефон у плані спілкуван-

ня становить велику цінність для людини, але не можна приховати його негативний вплив на здоров'я кожної особистості. Проте існують і абсолютно безпечні, а отже, значимі для людини інновації, наприклад, технології щодо обмеження шкідливих викидів у атмосферу.

Подібних прикладів у різних сферах суспільного буття можна навести безліч. Усе це дає можливість констатувати подвійність природи інновацій. Проте ми не можемо повністю відмовитися від нововведень, котрі є продуктом творчості, оскільки це приведе до загострення іншої проблеми – свободи. Окрім цього, виступивши із заявою гострого неприйняття інновацій, людство тим самим виключає можливість прогресу. Однак, поряд із цим, не слід підтримувати всі без винятку інновації, оскільки це призведе до більшого загострення всезагальних проблем – глобальних, а отже, поставить під загрозу наше існування. За такої складної ситуації єдиною можливим варіантом виходу із глухого кута є потреба у обмеженні вседозволеності творчості, у гармонійному співіснуванні нововведень із людиною та природою. Досить доречними є слова В. Кутирева: “Перед людством стоїть завдання, не відмовляючись від творчості, підпорядкувати його цінностям гуманізму, що являються, в сутності, специфічною конкретизацією ідей добра і блага” [2, с. 77]. Кожна особистість має усвідомити, що подальше її життя знаходиться у її руках. Саме від того, які пріоритети людство поставить на перший план, буде залежати подальший хід історії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бердяев Н. А. Философия творчества, культуры и искусства : в 2-х т. / Н. А. Бердяев. – М. : Искусство, 1994. – (Серия “Русские философы XX века”). – Т. 1. – 1994. – 542 с.
2. Кутырев В. А. Осторожно творчество! / В. А. Кутырев // Вопросы философии. – 1994. – № 7-8. – С. 168-173.
3. Сорокин А. А. Идеальное, творчество и развитие человека / А. А. Сорокин // Вопросы философии. – 2009. – № 6. – С. 82-91.
4. Старовойтенко О. Б. Філософський смисл творчості й психологічні моделі самопізнання творчої особистості / О. Б. Старовойтенко // Філософська і соціологічна думка. – 1991. – № 10. – С. 168-173.